

De vogels eten gierst, de mensen ideeën - kunst over vogels van Mariëlle Videler

Jesse Lemmens, 2020
in Mister Motley

Iedere dag, een jaar lang, tekende kunstenaar Mariëlle Videler (1970°) een vogel. Voordat het coronavirus ook deze tentoonstelling *Bird Bath* dwarsboomde, waren de tekeningen te zien bij galerie Lumen Travo, een stille oase in het drukke Amsterdam. In de expositie, die op 29 februari opende, werd een podium gegeven aan de verhouding tussen vogels en de mens. Het is een intuïtieve verbinding, die Videler gebruikt om de steeds verder gemarginaliseerde plaats van de vogel in de stad zowel van een activistisch als filosofisch perspectief te benaderen. Zo komt ze op voor de vogel, maar op subtielere wijze ook voor de plaats van de vrouw in de geschiedenis en huidige samenleving.

Mariëlle Videler volgde in Tilburg een studie aan de Academie voor Beeldende Vorming en rondde in 2003 de Master of Fine Arts aan het Sandberg Institute in Amsterdam af. In haar werk gebruikt ze sterk uiteenlopende media: van sculpturen en installaties tot schilderijen en performances. Voor *Plant Exchange* (2007-2010) doorkruiste ze Amsterdam bijvoorbeeld met een kas op wielen, om planten van verschillende huishoudens en culturen uit te wisselen. Enkele jaren later pinde ze voor *Winter Sleep* (2013) vijfduizend plastic vlinders aan de muren, gemaakt van afval. Ze raakte in 2012 in Brazilië gefascineerd door jachtfeesten en -rituelen van inheemse stammen. Op basis daarvan maakte ze in 2014 de installatie *Parque* van onder andere houten stokken, geknoopt koord, zaden en veren, compleet met bijbehorende choreografie. Voor de expositie van *bOOm* (2017-2018) in het Kennedy van der Laan in Amsterdam sneed ze handmatig woorden uit meer dan elfhonderd gedroogde bladeren van bomen en bosjes. Uit het oeuvre van Videler blijkt dat de fascinatie voor de mens en de natuur (en de relatie tussen deze twee) nooit ver weg is.

Bird Bath

Een van de oudste dierenbeschermingsorganisaties van Nederland, de Koningin Sophia-Vereeniging, is vernoemd naar de echtgenote van koning Willem III: Sophie van Württemberg (1847-1877). Vanaf 1898 plaatste de vereniging verspreid door Amsterdam vijftien drinkwaterbakken waar honden, paarden en vogels tegelijk van konden drinken. Een vroeg model, in bruikleen van het Amsterdam Museum, is te zien in de tentoonstelling. Maar met het verdwijnen van de trekpaarden uit het straatbeeld van Amsterdam, verdween ook de nood aan drinkreservoirs. De drinkbakken werden weggehaald en vogels verloren daarbij eveneens hun veilige havens in de stad. Nu ook het groene leefgebied steeds verder slinkt en er recent ook concurrentie is gekomen van bijvoorbeeld de woekerende groene halsbandparkieten in Amsterdam, worden de vogels steeds meer bedreigd in de stad. Geïnspireerd door Sophie van Württemberg en de oproep vogels drinkwater te geven, begon Videler een artistieke zoektocht naar het geschikte vogelbad. Drie van haar prototypes in cement en natuursteen, compleet met takvormige uitstulpingen en gegolfd bassin, worden tentoongesteld bij Lumen Travo.

Daarnaast hangt een foto, zo groot als de wand, van een menselijk naakt. Het is nauwelijks herkenbaar: het vanaf de taille gefotografeerde model (Mariëlle Videler) hangt ondersteboven en is volledig bedekt met vossenstaartgierst. *Foxtail Millet* (2020), zoals het zaad in het Engels heet, is een geïmporteerd gras dat onder andere wordt gebruikt voor de productie van vogelzaad. Een met gierst bedekte hand prijkt op het tentoonstellingsaffiche.

In de naastgelegen kamer ernaast hangen de driehonderdvijfenzestig potloodtekeningen van Videler. Balancerend op uitstekende stokken aan de muren, kijken ze uit over de bezoekers en omringen hen als een zwerm. Videler liet zich intuïtief leiden door het dunne potlood en het moment, zonder te richten op het specifieke beeld van een vogel. Hanne Hagens, schrijfster, curator en oud- hoofdredactrice van *Mister Motley*, schreef eerder al in detail over haar kunstenaarsproces. Vooral de routine van het tekenen, het zoeken naar decoratieve patronen en de rol van verbeelding komen daarin naar voren. Het resultaat is een kamer vol vogels, stuk voor stuk versierd met een authentiek patroon op het verenpak.

Bird Club

Ornithologe en natuurschrijfster Florence Merriam Bailey (1863-1947) schreef in 1890 het eerste moderne vogelhandboek, gebaseerd op de studie naar vogels in hun natuurlijke habitat. Bailey zette zich al in voor vogelbescherming in een tijd dat welgestelde dames nog rijke veren of geheel opgezette vogels op hun hoeden droegen. Een vogel-activiste avant-la-lettre.

Verhalen dragen betekenis en het delen ervan vraagt om aandacht voor die betekenis. Daarom besloot Videler, met de verhalen Sophia van Württemberg en Florence Bailey in het achterhoofd, zelf ook actie te ondernemen. Onder de naam *Bird Club* werden er bij Lumen Travo, verdeeld over vier dagen per week, voor zes weken lang, vierentwintig vrouwen uitgenodigd om een persoonlijk verhaal te delen rond het thema vogels. Midden in de kamer met tekeningen staat een laag rechthoekig podium. Daar, tussen het publiek op vijf krukjes in, kan de spreekster van de dag gaan liggen. Het delen van het verhaal wordt zo op zichzelf een performance, haast een seance. Achteraf is er nog ruimte voor dialoog.

Één van die vrouwen was de Iraanse (natuurkundige, astrologe èn) kunstenaar Atousah Bandeh Ghasabadi. Op zaterdag 14 maart koos zij ervoor om het twaalfde-eeuwse mystieke gedicht *De Samenspraak van de Vogels* (1177) van de Perzische dichter Farid Ad-Din Attār (1145-1221) voor te dragen. In het gedicht komen alle vogels van de wereld samen. Iedere vogel staat voor een bepaalde karaktereigenschap. Tijdens hun samenkomst bespreken de duizenden vogels de noodzaak van hun plaats onder één goede leider. Onder leiding van Hoopoe, de meest wijze vogel, besluiten zij op zoek te gaan naar verlichting en naar het hof van de mysterieuze koning Simorgh te trekken. Onderweg steken zijn zeven valleien over, moeten ze verleidingen weerstaan en gevaren trotseren. Één voor één vallen er vogels ten prooi aan de obstakels van de valleien, die symbool staan voor valkuilen in de menselijke ziel. De nachtegaal weigert een persoonlijk offer te brengen voor het bereiken van het gezamenlijke doel en blijft, verblind door zijn liefde voor het esthetische, achter tussen de prachtige rozen. Ook de uil wordt achtergelaten, geobsedeerd door goud en materiële rijkdom en ongeïnteresseerd in waarheid en verlichting. De vink acht zichzelf onwaardig en te zwak om de Simorgh onder ogen te komen en de reiger zegt zijn onmetelijke macht en betekenis nooit te kunnen bevatten. De havik neemt genoeg met de onderwerping

aan een mindere soeverein dan de Simorgh en keert terug naar de hand waar hij altijd weer op landt. Zo zijn er, eenmaal aangekomen bij hun doel, slechts dertig vogels over. De Simorgh (Farsi voor “dertig vogels”) blijkt echter niet te bestaan. In plaats daarvan vinden de vogels hem in hun eigen reflectie in stilstaand water. Door de oversteek en het trotseren van de obstakels van de valleien zien zij in hun reflectie een gedeelde waarheid: ze zijn zeker van hun gelijkwaardige plek in de wereld en hoeven niet ondergeschikt te zijn aan een ander. Waar het Oudperzisch verhaal in voorbije tijden in de eerste plaats een meditatie was op God, krijgt het in deze tentoonstelling een subtiel emancipatoir randje. In *Bird Bath* gaan twee vormen van verlichting hand in hand. Enerzijds is het de poging van Videler om verlichting te bieden aan vogels in het stedelijk landschap door het bieden van een veilige haven. Anderzijds wordt de bezoekers verlichting geboden door het delen van kennis. De vogels worden gevoed met vossenstaartgierst, de mensen met ideeën.